Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 22 СЕНТЯБРЬ, 1988 ШУ. ★ № 114 (7617). ★ Мах 3 кеп.

ОРБИТА ТIАРА ХОАМАШ

ПОЛЕТАГА ХЬОЖА ЦЕНТР. 20 сентябрь. (ТАСС). Владимир Титовеи Муса Манаровеи космически вахта 9-гIа бутт чакхбоалаш латт. Кхаь кIирагIа царца цхьана «Мир» яхача орбитальни комплекса тIа болх беш ва лор-тохкамхо Валерий Поляков.

«Прогресс-38» яха автоматически транспортни кема доассадеча а станце регламентно - профилактически гIулакхаш деча а цхьан ханна планагIа оттадаь Iилматехнически тохкамаш дIахо ду экипажо.

Атмосферера доацача астрономе хьакъехьарча экспериментай программага хьежжа селхан «Глазар» яхача ультрафиолетови телескопа новкъосталца космонавташа сурташ даьхар Кассиопея яхача гулденнача седкъий цхьайолча моттигий, хIаьта тахан Альфа Тельца яхачун сиглен сфера сурташ даха лерхI.

«Рентген» яхача орбитальни обсерваторе телескопаша дIахо зем боаккх Жертвенник лхача гулденнача седкъий рентгеновски источника.

«Бирюза» яхача установке дуккха эксперименташ е йолаю. Уж ю микрогравитаце хьалашка физико - химически процессай динамика тахка лерхIаш. Экипажо хьалххе а калибровка яьй цу установка прецизионни термостата.

Телеметрически информаце даннеегIеи орбита тIарча докладегIеи «Мир» яха IилматехнIкхетарех, советски кулгалхошца хиннача переговорех, ССР-е варах шийна хийттарех.

Сарахьа М. Х. Шарк Москверa Ленинграде вахар. Из вайцига ва Советски правительствос хьийха официальни доттагIала визитагIа веАэродроме из накъавоанкхаш хилар Н. И. Рыжков, кхыбола официальни нах.

Мехка гобоаккхача хьаьшаца ва Н. В. Талызин.

* * *

Цу дийнахьа а хьаьша Ленинграде кхьачар. (ТАСС).

Яхьа дневник

Лаьрхlар кхоачашду

Дика дIадоладир карара шу Грозненски района «Майская» яхача коа тIара оалхазараш леладеча фабрика коллективо. Цох тамаш елга а дацар: соахка толаме къахьийгача цо тешшаме лард еллаяр XII пятилетка кхоалагIча шера планаши социалистически дехкараши кхоачашдара. Фабрика коллективо паччахьалкхенга дехкадар шийтта миллион гаргга фуаш, 2840 центнер днетически дулх.

Ер шу дIадоладелча денз йиззача хозрасчета а шоаш шоашта финансировани яра а хьалашка къахьегаш ба укхазара болхлой. Из де цар аьттув а боал. Ийс бетта план 7250 эзар фуъ долаш, хIанзле паччахьалкхенга цар дехкад 8500 эзар совгIа фуъ.

ГаргагIертай фабрика коллектив дулх дохкара планаш кхоачашъяра а. Грознерча тикашка 160 тонн гаргга из продукци дIаяхьийтай цо. Из цифра ди тIехьа алсамIоалаш а латт.

Хьинар ца кходеш къахьегаш хьайоагIа фабрике оалхазараш леладу оператор Н. Дементеева. 120 — 130 процент кхоачашъю цо ший планаш, тIехкхоачашду шу долалуш тIаийца социалистически дехкараш.

Фабрика низ шера 12 миллион фуъаш гулдара мара кхоачам, болаш бац. Цхьабакъда, коллективо лаьрхIад из боарам кхы а 2 миллIон хьалъайбе. Цу гIулакха гучаяханза йола таронаш лех цо, дикагIа пайда эц котамаштен боабаккаштен луча доакъарах. Фабрика кулгалхой аьттув баьннаб керттерча гIулакха болхлой оарцагIбаха а хьадечоа цар безам тIабахийта а.

Деша дай бац

Массанена довзаш да Суненски района XX партсъезда цIерагIча колхоза хьайбаш леладерий къахьегама толамаш. ХIара шера паччахьалкхен планаш кхоачашъеш хьабоагIа уж. Дикадар ца аьлча, кхы фу аргда нов. Кухнос кулгалдеча № 1 йолча шурий-товарни ферма коллективах.

ХIаьта а белгалдаккха деза цхьатарра дакъа юкъеъюц массайолча колхоза ферма-ша уж кхаьхьегама толамаш дахара. Кхычарел тIехьаюсаш болх бу укх деношка № 3 йолча шурий-товарни ферма коллективо. Масала, шера йохка езар 1183 тонн йолаш, укхаза таханарча денга ехкай еррига а 860 тонн совгIа шура. Из 72 процент мара яц. Из планага хьежача долаш дар да. ХIаьта социалистически декхараш-м тоъал лакхагIа ма дий.

ХIанзарча планага диллача, паччахьалкхенга ца йохкаш йисай 18 тонн шура. ХIара дийнахьа алсамдоалаш а доагIа из декхар. Цох тамаш елга а дац, хIана аьлча укх деношка 5-6 килограмм шура мара яккхац укхаза хIара беттача Iаттагара.

СОВЕТСКО-АФГАНСКИ ПЕРЕГОВОРАШ

19 сентябре Кремле дIайолаелар КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Министрий Совета Председателя Н. И. Рыжковнеи Афганистан Республика Премьер-Министра М. Х. Шаркаи юкъера переговораш. Царна юкъе дакъа лоацаш ва КПСС ЦК Политбюро член, СССР кхыча мехкащларча гIулакхий министр Э. А. Шеварднадзе.

Переговораш еча хана белгалдаьккхар, адамий юкъарча ганзай приоритета кIийлен тIа дунен тIа кхы а сатийнагIара хьаль оттадара дола керда гIулакхаш, эггара хьалха афгански шод боастача а гуш, регионални конфликташ дIайоахача гуш хилар. ОагIонаша дийцар Афганистанера гIулакхаш политически къоастадара хьакъехьарча женевски соглашенеша цу регионера хьал лертIадаккхара эша политически правовий кIийле хьаяь хилар, белгалдаькхар из процесс толаме дIаяхьар цунна юкъе дакъа лоацача берриганеша бакъ барт дог цIена а бизза а кхбачашбарах тийша хилар. Советски Союзои Афганистан Республикаси духхьала ишта гIулакх ду.

Советско-афгански гIулакхий дешаш дувцаш шин мехка правительствашта кертелаттараш раьза хилар Советски Союзои Афганистанои вIаши пайдане массе а оагIорахьа цIена къахьегилга хадданза шерлуш хилара, из дIахо кIоаргде а эргадаькха тоаде а дезаш хилар дийцар.

Советски оагIонгахьара чIоагIдир афгански халкъа къаман экономика меттаоттаяра, шин оагIорахьарча кIийлен тIа а дунен халкъашта юкъерча гIулакхий боарамашка а ма могта новкъостал делга.

ГIулакхаца, оагIонаша дувцар дизза вIаши доттагIала уйла йолаш кхета а деш еш йола переговораш дIахо ергья.

* * *

Делкъел тIехьагIа Афганистана правительствана керте латтар Моссовета исполкоме ваха хилар.

* * *

20 сентябре М. С. Горбачев Кремле Афганистан Республика Премьер-Министраца Мухаммед Хасан Шаркаца вIашагIкхийтар. Советски Союзе из вера мехкара хьал политически къоастадара процесс чIоагIга, бехкгокхамеча, хоадам беча этапе эттача. Из белгал а даькхха, М. С. Горбачева боккха мах бир ший халкъа, ший мехка кхел къоастаеча хана Афганистана правительствана керте отта из раьза хилара.

Даьча къамаьла маIан а характер а къоастаеш дар керда Премьер-Министр афганski общества геттара дукхача паьха викал хилар. Къамаьл дераш гуччахьа, геттара гучахьа дагабаьлар Афганистане событеш дегIаахарахи апрельски революци хилалехьа а, цул тIехьагIа а, мехка советски эскар хиннача хана а цун кулгалхоша дIакхихьача политикахи лаьца. Яь выводаши оценкаши дуккхача даькъе вIаши гарга а цхьатарра а хилар.

М. С. Горбачевеи М. Х. Шаркеи дийцар арахьарча хьале а экстремистий низаш къиза даьнна доллаше а къаман барт тоабара политика кхы а хьинарегIа дIаяхьа торонаш йолаш хиларах.

Мехка эттача тIема хьала актуальни аспекташ, хIаьта ишта Афганистане бахача наха советски халкъо юхадехаргдоацаш деча а царна довза дезача а новкъостала дешаш дийцар.

ВIашагIкхийттача дакъа лоацаш хилар Э. А. Шеварднадзеи А. Ф. Добрынини.

* * *

Цу дийаахье а Кремле Н. И. Рыжковнеи М. Х. Шаркан юкъера переговораш дIахо йихьар.

Шин мехко цхьана къахьегара дешаш дувцаш къоастадир экономически, Iилма-технически, культурни, социальни доакъошка из болх кIоаргбара а эргабаькхха тоабара а керттера лостамаш. Советски республикай, областий, городий Афганистана провинцешцеи городашцеи дола духхьалара шерлуш дола бувзамаш лоархIаме хилар белгалдаькхар.

* * *

Н. И. Рыжковеи М. Х. Шаркеи Кремле кулгаш яздир СССР-аи Афганистан Республикаси 2000 шу тIакхаччалца йолча хана цхьана экономически, технически, торговни гIулакхаш леладара йолча йIаьхача ханарча программана.

Ишша кулгаш яздир цу программа тIа оттадаь эгтара хьалхарча аргIанара балхаш дара экономическин техническин цхьана къахьегарах йолча соглашенена, 1989 — 1993 шерашка Советски Союза лакхерчеи юкъерча специальнин дешара заведенешка афгански гражданаш кийчбарах долча протокола.

* * *

М. Х. Шарк В. И. Ленина мавзолее ваха хилар, венок а оттайир. Ишша венок оттайир Кремлевски пена хьалхашкарча Вовзаш воацача салтечун каш тIа а.

* * *

Советски правительства цIерагIа Кремле Афганистан Республика Премьер-Министра сийна шу оттадир.

Советски оагIонгахьара цига бар Н. И. Рыжков, Н. В. Талызин, А. Ф. Добрынин, СССР Министрий Совета Председателя заместителаш, СССР госкомитетий председателаш, кхыбола официальни нах.

ДоттагIала хьале чакхдаьннача шу тIа тIоараш тохарца мога а деш къамаьлаш дир Н. И. Рыжковеи М. Х. Шаркеи.

* * *

СССР МИД пресс-центре Афганистана правительствана керте латтар вIашагIкхийтар советскин доазол дехьарчеи журналистаща. Цо царна дийцар Москве ший хиннача вIашагIкхетарех, советски кулгалхошца хиннача переговорех, ССР-е варах шийна хийттарех.

* * *

Сарахьа М. Х. Шарк Москверa Ленинграде вахар. Из вайцига ва Советски правительствос хьийха официальни доттагIала визитагIа веАэродроме из накъавоанкхаш хилар Н. И. Рыжков, кхыбола официальни нах.

Мехка гобоаккхача хьаьшаца ва Н. В. Талызин.

* * *

Цу дийнахье а хьаьша Ленинграде кхьачар. (ТАСС).

ШУРА ТIАКХЕТАШ ЛАТТ

Сунженски района «Путь к коммунизму» колхозе хIанзалца графикал дуккха кIезигагIа йоахаш хинна шура IотIаеттаяла йолаеннаш укхазарча ерригача фермашка .Цудухьа хIара денна 3—4 центнер IотIакхет паччахьалкхенна дIалу шура а. Масала, 11 сентябре колхозо дIаелар из хьалхарча дийнахьа енначул 412 килограмм дукхагIа.

Цу гIулакхо гIадвигача колхоза керттерча зоотехника дувц:

— Массахана а чуоттадаь латт тха доахан — Iай а аьхки а. Уж доажаде, дIалехка моттигаш яц гонахьа. ХIанз ялаташ чуийца мукъаювлача моттигашка дIалехк оаха уж. ЧIоагIа пайдане да царна арен фо, дIа-хьа долдалар, малх. Доакъар-м дIаэтта латташ хьаьшка а хулийтар оаха царна шортта. ХIаьта а ара фега дуари хьаьшкара дуари бе-бе да. Из ишша долга шуро ше а хьахьоях.

Дуккха дукхагIа а хьаьнагIа а я кхашка йоаккха шура. Чуоттадаь уж латтача хана, царгара йоаккхар низткъа мара ший базисни — 3,6 процентага дIакхачацар. ХIанз 3,9-га а цкъаза 4-нега а дIакхоач. Из бахьан долаш хIара денна 400—500 килограмм шура кхы а IотIакхетт колхоза дIалуча шурийна.

Хьоанал IотIаеттаялара бахьан, хьайбаш кхашка кхувлар хинна Iац. Цар рациона IотIакхийттай керда хьаьянна доакъара свекла, ялата концентраташ.

Нагахьа санна хIанзара темпаш лох ца йолийте, шура дIаялара план кхоачашъе могаргда колхоза хьайбаш леладерашта.

Дояркаша Маева Хьанифас, Барчишвили Этере, Маликова Аннас, Оздоева Хьанифас, Дешиева Амината, Ткаченко Райсас, Шевцова Лидняс санна массане а къахьегаре-м цу декхарах дика лоархIаергьяр колхоз. Шера план 2300 килограмм йолаш, 8 бетта 2000 килограммага дIакхоаччаш шура якхар цар хIара Iаттагара. Дика накъаяргья цар опыт, нагахьа санна боаггIача тайпара теркам тIабахийта из Iомайича.

М. КАРАЕВ.

КЕРДАДАРАШ

Эргалонаш яьй

Вай республике йокхагIчарех цаI я Ермоловски элеватор. Укхаза хьатIакхухь районашкара кIа, мукх, хьажкIаш. Элеватора коллективо цIенду ялат, докъаду, хьайрашка ахьа мара ца дезаш кийчду. Цар кулгех хIара шера чакхдоалл 400—500 эзар тонн ялат.

Элеватора керттера декхар — коа тIара оалхазараш леладеча фабрикашта комбикорм лоаттаяр. Из республике тоъаш ца хилар къайле яц. Хийла летк фабрикай кулгалхой, болхлой цу гIулакха. Фу дергда тIакхха? Элеваторера оборудовани къаьна а технологи тIехьайса а я.

Цу деша уйла ца еш яц элеватора коллектив. Укх тIехьарча хана даьча цхьацца хувцамаша таро еннай хьалха 50—60 эзар тонн мара ца хиннача, 100—110 эзар тонн комбикорм арахеца. Бетта план 9300 тонн гаргга я. Цу декхарах ца тонн мухь дIахьу дийнахьа. Из дарца шоай нормаш 140—150 процент кхоачашъю цар. ХIаьта цар болх ма хулла дикагIа вIашIехьбаккха гIерташ, овсаре кхаьхьегаш ба погрузчикий водителаш Мальсагов Къурейшн Китиев Ахьмади.

ХьажкIех етта лафет Iойоасса а яь, кхай тIа юха ваха кийчлуш воаллача механизатора Даурбеков Арсангирена дIатIадолх тхо. Доккхал деш дувц цо укх шера шоай боахаме хьалкхебаьча хьувкъамах, из деча хьинар, низ, хьацар ца кходаьча нахах. Даьна уллув хьатта болх беш я цун кхо йоI — Фатима, Марем, Мовлатхан.

— Тха цIагIара а виъ саг ва хьатта болх беш, — йоах Даурбекова Мотяс. — Соца ба са йийIигаш: Яха, Лида, Хадчат. Ялат дукха хилча, безам боагIа дикагIа болх бе а.

КIеззига царел дIахо болх беш ба юртбоахама техникумера дешархой. Къаьстта дика белгалъяьннай царна юкъе хьехархочун Х. Баркинхоева группа. Цхьаь цхьа ди дIадахийтадац цо ший дехкараш тIехкхоачаш ца деш. Группашта юкъе яьржача социалистически яхье а хьалха я из.

— Малав ер боккха хьувкъам хьалкхебаьр? — хьаьтар оаха О. Латыровга.

— Хьатта хьакхухьа хьажкIаш хьалкхеньр а хIанз уж чуэцаш йоаллар а Даурбеков Умат-Гири кертте латта подрядни звено я, — аьнна, жоп делар цо. — ХIаранех йиллача газови линеи овкъостал дир Заводской районера а, хIаьта ишша ерригача Нохч - ГIалгIайчен столицера экологически хьал дикагIа хилийта. Хьалхам да хIанз а деррига «лазараш» дIадаьнад ала, цхьабакъда, чов ерза йолаенналга гуш да.

Кхы а да хьоахаданза даргдоацаш: Iан замалаьх дуккха аттагIа хургда ТЭЦ-2 коллективана къахьега. Малав царна из совгIат даьр. Эггара хьалха цIи яккха еза «Кавказэлектромонтаж» треста Грозненски прорабки участка слесарий бригада коллектива. Цун кулгалхо ва къахьегама цIеча Байракха а «Знак Почета» а орденаш лелаю Разувай Николай.

Доккхий декхараш тIанйцад бригадо карарча шера. ТIагIертта болх бича мара кхоачашдуларгдолаш дац уж. Цудухьа зехьа ха ца йоаеш, деррига хьинар оарцагIдаькха болх бир бригадо. ХIанз лаьрхIар чакхдаьккхад аьнна рапорт дала йиш йолаш ба уж.

— Хьалхашка керда гIулакхаш да, — йоах Н. Разувая. — ТЭЦ-2 а кхыйолча станцешка а. Мело ца еш кердача объекте дIагIоргда тхо.

Х. СУРУДЖАНЦ.

КЕРДАДАРАШ

Кхо бутт хьалха

Пиллача ханал цхьа квартал хьалха хьатIайоалаьй газ ТЭЦ-2 латтача котлоагрегата. Грозненски салаIара цIен хьатIайоагIача магистральни газопроводах дIахеттай из укх деношка.

МалагIа эргало яьй из даро? Эггара хьалха дувца деза экологически хьалах лаьца. Из дикагIчарех доацалга ховш да. ородерча дуккхача промышленнин кхачани предприятеша доккхий зенаш дуьаттана, бьцовгIашта, хина, фена, цIеношта. Цу тайпарча предприятешта юкъе яр хIанзалца ТЭЦ-2 а. Керда йиллача газови линеи овкъостал дир Заводской районера а, хIаьта ишша ерригача Нохч - ГIалгIайчен столицера Республика Премьер-Министра сийна шу оттадир.

Советски оагIонгахьара цига бар Н. И. Рыжков, Н. В. Талызин, А. Ф. Добрынин, СССР Министрий Совета Председателя заместителаш, СССР госкомитетий председателаш, кхыбола официальни нах.

ДоттагIала хьале чакхдаьннача шу тIа тIоараш тохарца мога а деш къамаьлаш дир Н. И. Рыжковеи М. Х. Шаркеи.

* * *

СССР МИД пресс-центре Афганистана правительствана керте латтар вIашагIкхийтар советскин доазол дехьарчеи журналистаща. Цо царна дийцар Москве ший хиннача вIашагIкхетарех, советски кулгалхошца хиннача переговорех, ССР-е варах шийна хийттарех.

* * *

Сарахьа М. Х. Шарк Москверa Ленинграде вахар. Из вайцига ва Советски правительствос хьийха официальни доттагIала визитагIа веАэродроме из накъавоанкхаш хилар Н. И. Рыжков, кхыбола официальни нах.

Мехка гобоаккхача хьаьшаца ва Н. В. Талызин.

* * *

Цу дийнахье а хьаьша Ленинграде кхьачар. (ТАСС).

Советий мехка гIолла

УДМУРТСКИ АССР. Керда грузопассажирски модификацегIа йола ше дика хилар хьахьекха йола «ИЖ-21156» арахеца кийчлуш я Ижевски автомобильни завод. Из хургья потребительски дикал лакха йола машина. ОагIонех хьаделлаш кораш а доахкаш, аххIаьда гIандаш а теха йолча кузова чу 6 пассажир Iоха, е 400 килограмм мухь тIаботта йиш я.

Керда автомобиль къаьстта чIоагIа накъаяргья кегийча партегIа мовхьаш дIа-юх кхахьара — быта службана, кооператорашта.

СУРТА ТIА: «ИЖ-21156» яхача автомобила керда модификаци.

Е. ЗАГУЛЯЕВА сурт. ТАСС фотохроника.

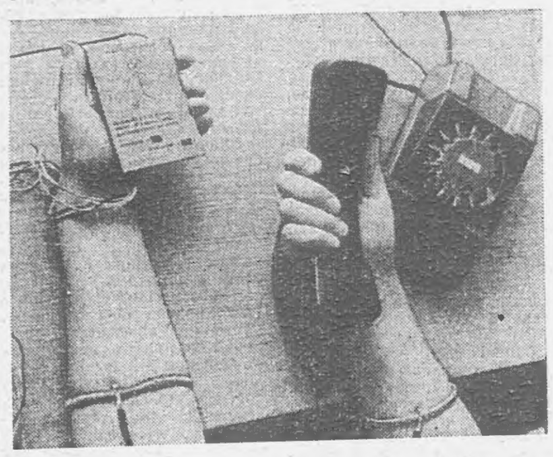

ЛИТОВСКИ ССР. Каунасски медицински институтана цхьана «Энергетика» яхача объединене хьаяьй индивидуальни телеметрически кардиографа служба. ХIанз телефонни сетах дIахеттача телекардиографа новкъосталца цIагIарча хьалашка электрокардиограмма яккха йиш я.

СУРТА ТIА: ишша я электрокардиограмма яккхара процесс.

Б. АЛЕКНАВИЧЮСА сурт. Фотохроника ТАСС.

Лаьттан дай баьннаб

Репортаж

Ростов — Баку яхача наькъа тIа гIолла дIа-хьа водаш хилча, хIанз эггара хьалха бIарг тIаотт дIехьа а сехьа а дадача хьажкIий кхашта. Даггара кхехкаш да укхаза балхаш. Каст-каста гу хьаттагахьа е складагахьа бухь билла йода дошо беса мухь тIабола автомашина, трактор.

Цхьакха цхьа сурт а го йиш я: цхьайолча моттигашка хьувкъам чунйца мукъаданнача кхашка легковой машинаш, мотоциклаш, говра е вира вордаш хьувз. «Камаьршача» даьша хьал ца эцаш дита беркат гулдеш, мозий санна лел кхашка гIолла боккхий нах, кхалнах, кIаьнкаши йиIигаш.

Яндре яхача юрта IотIакхоачача, аьрда оагIорахьа хьажкIех мукъадаьннача кхай тIа наьха ординг бIаргайовнзар тхона, даьсса гали бе а делла, наькъа йинсте лела цхьа кхалсар мара.

— Укхаза болх баьр визза къахьегамхо хиннав, — аьнна, елаелар из. — Массанахьа гобаькккача ведар хиллал хьажкIаш корайинзар сона.

Кхы а знйра оаха: цхьаннахьа гацар Iолийга гIадамаш, ураягIа йоархIаш. ЦIена дар кха.

Дукха ха ялале Назрановски района совхоз-техникума хьатта кхаьчар тхо.

— Ер санна беркате шу дагадагIац сона, — аьлар хьатта заведующе Латыров Османа. — Мичахь Iойохкаргья ца ховш, сел дукха я хьажкIаш. Юртбоахама техникума дешархой, юртара дукха нах оарцагIбаьхача а кхоадац тхо де деза балхаш де.

Цо яхар нийса да. Хьатта да дIа мел хьежача сихбенна болх беш боахк кагий нах, мехкарий, кхалнах, бераш. ХьажкIаш цIенъеш, уж погрузчика хьалъэца аьттув хургболчча тайпара дIанийсъеш ба нах. Каст-каста коа чу йоагIа лордаш тIайоахка хьажкIаш тIаетта автомашина е тракторни лафет. Мухь Iобоассабаьчул тIехьагIа сихха юхайода из. Цахаддаш болх беш ба цIенъяь хьажкIаш Пхьилекъонгий-IОртарча ялат дIанйдеча пункте дIакхухьа водителаш Часыгов ХIарон, Галаев Ваха, Хамхоев Ахьмад, кхыбараш. Царех хIаранех 80—100 километр шуьга йоаккха техникумера дешархой. Къаьстта дика белгалъяьннай царна юкъе хьехархочун Х. Баркинхоева группа. Цхьаь цхьа ди дIадахийтадац цо ший декхараш тIехкхоачаш ца деш. Группашта юкъе яьржача социалистически яхье а хьалха я из.

— Малав ер боккха хьувкъам хьалкхебаьр? — хьаьтар оаха О. Латыровга.

— Хьатта хьакхухьа хьажкIаш хьалкхеньр а хIанз уж чуэцаш йоаллар а Даурбеков Умат-Гири кертте латта подрядни звено я, — аьнна, жоп делар цо. — ХIаранех бIаь гектар хула ши кха да цо доалдеш. Царех цаI чуйца даьннад. Цу тIара яьннай 821 тонн хьажкIаш!

Цецдьхар тхо цифраша. Кхо план яь а Iийнаяц звенон коллектив. Цул совгIа чуйца хьажкIаш тIехдика а я. ШоллагIа кха дIадоладеш бар Даурбекова звеноцара нах, тхо дIатIакхаьччача хана. Бус дийлхача доагIо цIендаь, кхы а хозагIа хетар IажагIденна гIад, гуйрен малхо дошув санна къегайора лафета тIара хьажкIаш.

— Укх шера подрядагIа лелае 200 гектар хьажкIаш хьанйцаяр азеи са новкъосташеи, — аьлар Х. Даурбекова. — Бакъдар ала ма дезий, из деча хана, каэгаш дар тхо. Массанена ховш ма дий, соахка тха совхозе а ерригача районе а хьажкIаш кIезига яьннагIа. Дукха уйла яьчул тIехьагIа мара хьатIаэцанзар аз ер гIулакх.

Льаттан оамалаш яйза саг ва Х. Даурбеков. Ткъаь итт шу совгIа дIаденнад цо механизатора профессена. Цох дукхагIйола ха — совхоз-техникума кхашта. Iемав из хаоттама моллагIдолча хьалашка, Iемав боккха хьувкъам чунйбе а. Кулгалхо ва со яхаш, киса кулгаш а дехка, яхь йинсте латташ из хIаиз а. ХьажкIаш дIаеле лаьтта яьхар, ги дIадлйнар ше ва. Новкъосташца цхьана чакхдаьккхар макха боаккхалга, дискованн йир, эшаш йола удобренеши гербицидаши тайсар. Хан-ханнахьа культиваци йора. Каст-кастта делхача догIашта а магацар звеноцарча паьха хьинар эшаде, лаьттанцара цар безам юхабаккха. Эрна довизар цар хьийга къа — эскар санна хьалъэттар гIад, хIаранех шишша-кхоккха хьажкIа а йоаллаш.

ХьажкIаш чуэцача болх беш цхьа «Херсонец-200» яха комбайн мара яц кхай тIа гуш. Цун бахьан хаьттар оаха.

— Кхы езац, — жоп делар Х. Даурбекова. — Дукха техника дIатIа а хехкаш, харцахьа - бакъахьа хьувкъам чуэцаш хинна хаиаш дIаньнай. Звеноца сол дикагIа из гIулакх довзаш саг ваш, цудухьа айса лелаю аз комбайн. Кхыбараш сона бIара а хьежаш, ахархочун говзал караерзаеш боагIа. ХIанз хала дале а, тIадоагIача шера аттагIа хургда сона.

Укх тIехьарча хана юртаоахаме хулаш латтача хувцамаша, баьккхача кхаьхьегама толамо «майравааккхав». Х. Даурбеков. Ший новкъосташца дага а ваьнна, арендагIа 675 гектар лаьтта хьаэца лаьрхIад цо. Укх шера цу хьакъехьа совхозаца договор а оттадаьд хIанзле. Звенос лелаергья 45 гектар доакъара свеклаш, 100 гектар гепараш, 200 гектар кIа, юхейсараш — хьажкIаш. Цигара деррига балхаш дара ши трактори цхьа комбайни кхоачам болаш хургья аьнна хеташ ва Х. Даурбеков.

Цераш яха лов тхона Х. Даурбековца цхьана къахьегаш барий а. Уж ба Бориев Назир, Даурбеков Султан, Iадиев Iадрахьман, Даурбеков Iамархан. Уж ба арендаторашца хила ловраш а. Кхетадаьд цар ахархо лаьттан да хулаш латталга.

Духхьал хьажкIаш чуэцарах далац гIулакх. Цхьа лорд ца йоаеш гIад чуэца лаьрхIа я звено. Из мега доакъар фермашка дIатIаозача белгалбаьннаб Котиев Дауд, Даурбеков Iалихан, Хамхоев Хаваж, Долгиев Iийса, Абдиев Хьусен. Тхоца къамаьл де ца кхоабеш къахьегаш ба уж.

ШоллагIдола кха хьалхардар санна беркате дац. Дале а, укхазара а ши план гаргга ялат доал. Цул совгIа, хьувкъам хIара дийнахьа тIакхеташ а боагIа.

ТIехдика къахьийгад совхоза - техникума кхаьхьегама толамо «майравааккхав». Х. Даурбеков. Ший новкъосташца дага а ваьнна, арендагIа 675 гектар лаьтта хьаэца лаьрхIад цо. Укх шера цу хьакъехьа совхозаца договор а оттадаьд хIанзле. Звенос лелаергья 45 гектар доакъара свеклаш, 100 гектар гепараш, 200 гектар кIа, юхейсараш — хьажкIаш. Цигара деррига балхаш дара ши трактори цхьа комбайни кхоачам болаш хургья аьнна хеташ ва Х. Даурбеков.

Цераш яха лов тхона Х. Даурбековца цхьана къахьегаш барий а. Уж ба Бориев Назир, Даурбеков Султан, Iадиев Iадрахьман, Даурбеков Iамархан. Уж ба арендаторашца хила ловраш а. Кхетадаьд цар ахархо лаьттан да хулаш латталга.

Духхьал хьажкIаш чуэцарах далац гIулакх. Цхьа лорд ца йоаеш гIад чуэца лаьрхIа я звено. Из мега доакъар фермашка дIатIаозача белгалбаьннаб Котиев Дауд, Даурбеков Iалихан, Хамхоев Хаваж, Долгиев Iийса, Абдиев Хьусен. Тхоца къамаьл де ца кхоабеш къахьегаш ба уж.

ШоллагIдола кха хьалхардар санна беркате дац. Дале а, укхазара а ши план гаргга ялат доал. Цул совгIа, хьувкъам хIара дийнахьа тIакхеташ а боагIа.

ТIехдика къахьийгад совхоза - техникума кхаьхьегама толамо «майравааккхав». Х. Даурбеков. Ший новкъосташца дага а ваьнна, арендагIа 675 гектар лаьтта хьаэца лаьрхIад цо. Укх шера цу хьакъехьа совхозаца договор а оттадаьд хIанзле. Звенос лелаергья 45 гектар доакъара свеклаш, 100 гектар гепараш, 200 гектар кIа, юхейсараш — хьажкIаш. Цигара деррига балхаш дара ши

Парторганизацешка—отчеташи хоржамаши

ХУРГЬЯ ЗАВОДА ШИЙ ТАРОНАШ

Партийни отчетно - хоржама собрани дIайолаялалехьа цIаькхазза а массанахьа бIарг лоцхаш чакхдаьлар тхо Назранерча кирпишк еча завода цехашка гIолла. Болхлоша редакцера дий шо, аьлча «А, — оалар оаха, — шефаш да». Я а я из завод «Сердало» газето массехк шу хьалха республика кхыча тIехьаюсача предприятешта кхайкаьлча шефства юкъеяхарех. Цудухьа тхона дика хетт, укхаза маха биллал а хIама дикача оагIорахьа хувцаделча, хала хетт цун гIулакхаш тIехьадисача. Хац тхона тха кепайоазон дешо цунна мел новкъостал ду, бакъда, цунна миссел газето ший теркам тIабохийташ предприятеш дукха-м яц газета подшефничарна юкъе.

— Газета критически дош тхона хьа а хоз, къахьа оале а, тхо дезаш, тха гIулакхаш тоаделаргда дог доахаш оаша из оалалга а хов тхона, — аьлар заводан директора М. Хутиева. — Хlаьта газето теркам тIабохийташ дола кхоачамбоацараш юстара даха а цун пайдане уйлаш балха юкъеяхьа а гIерт тхо.

Из ма дий кепайоазон дош юххера тIакхача гIертар а. Хlаьта а цу деша тIехьа эргалонаш ца хилча дьасса дус газета критически дешаш. Укхаза дий - хьоI вIалла хувцаденна хIама?

Хьалхе а аргда вай. Хиннай заводе эргалонаш, кхийтаб заводах кIезига - дукха перестройка керда мух. Мара тешаргва, масала, селла къеча заводе нахага мах боацаш хIама дунйт, шоай цIарIа мо уж кхоаб аьлча? Из укхаза хьадеш да, финансай гIулакхаш Iаяха дика деце а. Хlаьта дикагIа болх барца наха шоаш кхоззадиазза юхаметтаотгадуо из зе. TIакхха цох боалаш бола моральни, нравственни пайда оза-м цхьакхха тараз а мичад.

Шоай кхуврч, шоай йовхал дукхагIа езаяла болабеннаб нах, укх тIехьарча хана эргадаьхача шоай соцкультбыта хьаштех докхха а деш. Ши отделени (маIачá наьхен кхалнаьхен) йола, башха шийла я дIайха а хий дола душ, барзкъа хувца, салаIа пагIата мотгиг. Шоай фусам кхы а хозагIа, хьакхаштагIа хургйолаш, цу чу дикагIа порядок хургйолаш дукха предложенеш елар болхлоша дукха ха йоацаш хиннача шоай къахьегама коллектива совета заседане. Цар енначá предложенех хIанз цу быткорпуса приемне вагIаш вахтер а ва, латташ телефон а я. Вахтерал вахийтар а ва наха шоаш «къайлагIа конкурс» а яь, эгара эхь-здел долашагIа, эгара дукхагIа юкъарча хIамах дог лазаш, тешамегIа болча шоай болхлошта юкъера хержа вола Ужахов Абузият. Цул совгIа, ше раьза а вар из цу участка доал де. Из цига вахачахьа снйрдайоалаш, хозлуш йоагIа бытовкаш. Садаккха битац Абузята профсоюза «хьакимаш»: изи-изи хилийта, изизи хьада, яхаш. Из хьа ца дича вожаш а бовлац, хIана аьлча, царна дудургдоаца гIулакхаш дац вахтера царна дIатIакхухьараш.

Кхы а кхы а дувца лов укхаза хиннача а хулаш латтача а дукхача эргалонех. Мел дийцар, масала, газета оагIонаш тIа: «Чечингпромстройматериалы» яхача объединенера хьакимаш хьажац кIалйисача шоай заводага, хьадеш цхьаккха гIо дац, яхаш. «Со мо малав» яхаш вола чиновник а меттахь ваккхал-м дар цу объединене начальника К. Батаевна детаденна Iадсаькха критически «чIийнаш» а. Хlанз кердавар венав цига. Ший эгара хьалхара визит Назранерча кирпишкаш еча заводе йир Р. Голбураева. Хайра цунна завод малагIча хьале я, цига фу эш, из иштта тесса йита йиш йоацалга. Из хинначул тIехьагIа хецаденнад хьалхагIа болх сецабеш, юхатетташ хиннача гIулакхий баргалаш. Масала, реконструкци а яь из завод болх бе дIайолаенначá укх 10 шера заводчанаша цу объединненега ца хаддаш деш цхьа дехар дар: цаI мара кирпишк хьаю лини яц тха, из ехача ерригa завод соц. Каскаста а йох из. Цкъасза ерригача районера мастерашслесараш ца лехача тоалургйоацаш хул. Дукха ха зехьа йоаю тха цу гIулакхо. ШолагIа керда, резервни лини хьае гIо де тхона — на чулоацам болаш дар из дехар. Бакъда, пенах етталу бургац мо мара из дIахоташ саг вацар объединене. Хlанз ша баша болабеннаб. Объединенес ший чотагIа, ше алапи а телаш, къаьстта ший подрядни гIишлон бригада вIашагIеллай завода коа. УрагIдолхаш латт хургйолча резервни лине корпуса пенаш, лардаш йохкаш латт оборудовани латта езача моттигашка. Сихбеннаб болх. ГIишлонхошта эшаш йола материалаш а ше Iалашъю объединенес. Завода кулгалхой хьалха мо районерча организацешка дехар де дIа-хьа ада безаш бац цу гIулакха. Дика организатор ва объединенес цу бригадана доал де оттавав бригадир Албогачиев Мухьмад а. Тешаме, кадай бу бригадо болх.

Дувцанза Iелац цхьаькха а. Мел киловзал хьувзадир завода болхлошца объединене наькъан, завода болхлой цхьаболча дезалашта чубаха фусамаш ца хулийте яргьяц, аьнна дош ира айденнача хана. Цкъа хьал а бахке, собранешка, лургья шоана квартираш, яхаш нах Iехабеш, тIакхха цIабахачул тIехьагIа — дош хувцаш. Цхьа юкъ этгар заводе хургйолча, квартирий номераш а, кхайкаяь уж дIабаха. Къаьстта бокхха кхаъ а хиннабар цох 1930-ча шерашка яьча, цицхолгаш аьхкача баракашка бахача дезала. TIакхха цIаьхха юха тIаяьхкар объединенена «морхаш». Дохадир гIулаках. «Икаш йоаца иккий пхьар» аьнна статья араяьлар «Сердало» тIа из гIулаках дувцаш. Из проблема хIанз а йолаш я укхаза.

Тхо теш, керда вена объединене начальник цу гIулакха а оарцагIваргхиларах. Из-м, бакъдар аьлча, вай лакхеха йийца резервни лини ечул хьалхагIа а де дезаш гIулаках дар. 15—20 дезала тоъала шийна цIенош де да могаш хьайоагIа из завод ше йиллача хана денз. Цудухьа бисаш цига специалисташ, цудухьа яц цига кхычахьа «мо болхлой дезала династеш, цудухьа хувцалу цигара болхлой, цаI шоллагIчоа юхь тIара а вовзалехьа.

— Специалистий, дикача болхлой тIум вIашагIйолларгьяр вай, — йоахар пречешка ше къамаьл деш завода директора М. Хутиева. — нагахьа санна уж фусамаш хилча. Вай-м цхьа кIира дакха арахьара хьатIавийха специалист чувакхха а мотгиг мичай, воай цIагIа чу ца кхувле.

Хlаьта а уж объективни бахьанаш хьалха а тувсаш шоай чура гIалаташ, кхоачамбоацараш хьуладе гIертацар коммунисташ. Цу дешашта дукхагIа теркам тIабахийта оттаяь яр парторганизаце секретара У. Озиева отчетни доклад а.

Теркам тIаозаш а, хIаьта дIахо йодача хана дирекце, партийни, профсоюзни организацеша, ишта къахьегама коллектива совето уйла а выводаш а йича бакъахьа хеташ дар болхлочо, коммуниста Дзортов Абукара собране даь къамаьл.

— Сов боча Iомабаьб вай заводера нах, — йоахар цо. — Демократех а гласностах а дика ца кхеталга дий а хац, укх тIехьарча хана къаьстта хоалуш я цхьа белгало: Iаьдало шоашта хьаде дезача гIулакхий бокъонаш дукхагIа ме йовз шоай бодекхараш дицлуш боахк укх чура нах. Кхыметтел керда дукхагIа ме йовз шоай кога-бухьар воал» халхархо мо, шийна тоам бар де волалу хьавена Iа шинко ди доаллаше а. Балха тIехьвала а йиш я, хIана аьлча цунна хов ший когаметта кхывар хьаэца хала долга а ше балха тIера валарах шийха Iаяха бехк боаккхарг ца хилар а. Сона, масала, сай болх хьабе а, сай балха моттига сий хилар а лов. Кхы а дукха ба вайна юкъе цу тайпара уйлаш йола нах. — йоахар Абукара дIахо, — хIаьта а цар болх дIабодац. Хlана бодац? Хьона юххе латтачун балха моттигах зIанара гIозах мо хьаяр тоссаенна йолардаь. Из сецача — хьаяр а соц.

Ший болх юхабетта нах а бийцар коммуниста. Ба а ба цун болх дуккхача наха бечунца бувзабенна. Топпар, гIум, кIора вIашагI а эбеш, кирпишк еш йола шихта цох кийчъеш ва из.

Коммунисташа Балюоев Iумара, Арчакова Лидас, кхычар хьаллацар шоай новкъоста яхар. Перестройка эггара хьалха вайгара, болхлошкара, къаьстта коммунисташкара дIайола яла еза йоахар цар. Хlара сага кхетамчура дIайола ца елча перестройка хилац цох, из ювцаш вагонаш йоттала вай къамаьлаш дой а.

Цхьаьнханера а уйла тIаяхийтар собране. Из къахьегама дисциплинна телхае, балха хьаахара тIехьабувла, балха тIерабувла, шоай гIулакхашка дIа-хьа аха администрацегара пурам деха болхлой Iамара бехк берригa а цар шоай ца хилар. Цу тайпара прогулаш сел дукха хургьяцар, нагахьа санна цу гIулакха царна цхьацца конаш ца дутаре. Масала, фу аргда директора, нагахьа санна: лорага ваха веза са аьнна ше волча болхло веча? Ак ала йиш яц. TIакхха, цу дийнахьа юха балха хьа ца воагIаш из цIагIа Iай? TIакхха а духьале е йиш яц...

Из а е вож а хургдацар, нагахьа санна завода коа меднункт, лор валаре. Из на хьовш я администраци, аьнна ала йиш яц, хIана аьлча кийча латташ помещени, хIаьта чулаташ башха медицински оборудовани а йолаш медпункт я укхаза. Лор мара хIама эшац. TIакхха, фу карт, фу урхе я духьалъэттар? Инструкци я-кх. Къаьхата лист. Цхьан хана цхьан бюрократа аьнад йоах, нагахьа санна коллективе 300 сагага дIакхоачаш нах ца хилча производстве медпункт хьаелла йиш яц, аьнна.

Дом тIабижача, хано Iажагlъяьча инструкцешка а ца хьежаш, наха эшар хьаде, наьха хьашт дар эггара хьалха кхоачашде, яхаш парте, правительства хIанз деча кхайкаралца, тIахьехамца тарлуш яц-нэ оамал. Бакъахетар, сихха из-деаех цу завода кулгалхоша а дIайоакхаре. Майрагlа баккха беза гIа. Хlанз мо мара йоагIачох ах дакъа а кирпишк ара а хецаш йита йиш йоацарех я из завод. ПланагIа ден-бус йоагIача 60 эзар кирпишкех 35—40 эзар а арахецалацукхаза вниткъа мара: TIакхха фу де дезаш ба «2000 шу хьатIакхоаччаш — хIара дезала кхъаст-къаьста фусам» яхача лозунгаца вахара гIирсаш хьалде оарцагIбаьнна гIишлонхой, баха нах?

Вай лакхеха вийцача ший дай (объединене) новкъосталца, ший хьинар оарцагIданккхарца сихха хьалъяла лаьжа еза завод хIанз ше чуяха йоаллача ахкара. Тэронаш, вай аьннача бесса, йолаш я. Тхо теш, из завод юххера а ший «иккаш» йолаш, низ болаш хургхиларах. Цу гIулакхах теша тхона бокъо лу укхазарча коллектива влияни е а из шийна тIехьаяккха а ховрдголаш партийни организаци, маькара, хьинар долаш, кердача хIаманна тIакхера тIера волаш цун секретарь У. Озиев хиларо. Ишта из вепаре хIанз юха а мича хоржаргвар из коммунисташа шоай секретаралла.

М. МАГОМЕДОВ,
М. ЗАНГИЕВ,
тха собкорр.

Перестройка наькъагIа

КЕРДАЧУНГАХЬА ГIА БОАХАШ

Кхаь шера совгIа йолча юкъа вай мехна чакхйоакхаш латтача перестройка шийна чульцай вай вахара еррига оагIонаш, еррига коллективаш, хIара саг чуэзав. Хувцаденна хIама дац-кх, аьнна, цкъасза хеталуш дале а, ишта дац из вIалла а. Кердадовлара процесс чакхйоалаш я, бакъда, массанахьа а ялац из сиххача темпашца. Шир мел даьнначунца, вай дIахьалхашкахьа ахара баргал мел еттачунца тарбада ловш бац нах. ХIаьта перестройка еча даькъе фу деш я Назрановски трикотажни фабрика коллектив?

Коллектива вахарах а цо бечá балхах а фабрика партбюро секретара Е. Плиевас ишта дувц:

— Эггара хьалха оаха даьр да къахьегаме а политически гIулаккаш деча а хIара коммуниста малагIа дакъа лальад шийна тIадиллача гIулакхах бехктохкам, сахетам лакха хилара, инициатива йолаш хилара хьал фабрике вIашгIехьдоаккхача цар малагIа дакъа юкъедихьад хьожаш анализ яр. Критически анализ яьяр оаха ишта ерригача службашен подразделенешен беча балха а. Укхаза йоккха ког-гIорголга йир оаха мугIарерча къахьегамхошта хеташ долчох, цар хьинарахи кхолламахи. Из дар бахьан долаш аьттув бакъер производство дегIайоалаяра баргал етташ, эффективно къахьега новкъарле еш йола дуккха а факторашт хьагучаяха а гIулакх бокъалгахьа дакхха а, цудухьа йизза бокъо а йолаш, доккхал де йиш йолаш да тхо, хIана аьлча во дац фабрика коллективо шу доладелча денз даьха къахьегама толамаш. ДIабахача бархI бетта 100 процент кхоачашъяьй поставкаш яра план, 1,5 процент лакхъяьй къахьегама овсарле. Холуш айеннай арахецача продукце дикал, соахка цу юкъа хийцачул 5 процент дукхагIа я цхьоалагIча сортагIа арахийца продукци. Миллион сома маьха хинна Iац договорной маьхах арахийца продукци.

Боахам делабара кердача хьалашка довлара, е вешта аьлча, хозрасчети самофинансировани юкъейоалаяра, бригадашка коллективни подряд юкъейоалаяра хьинаре кийчо яр бахьан долаш предприятена хиннаб 400 эзар совгIа сом пайда.

Цхьабакъда, уж толамаш кхы я дикагIа хила йиш йолаш дар. Из нийсденнад цхьайолча хана коллективе чакхбоаккхаш хиннача идейно-политически, организационно-массови балха тIа нагнаггахьа гIалаташ нийсдалар, хIаьта цкъасза духхьал «цхьан метте латтар» а бахьан долаш. Эсала хьадех хIанз а коммуниташкарахкулгалхошкара. КIаьда хьадехилга нийслу цехови партпорганизацешкеи партгруппашкеи. Производства лоархIамегIча участкашта хIанз кулгалдеш бараш коммунисташ ба, цхьабакъда хIараваР вац царех доагIача тайпара къахьегаш, хано дIадехха тайпара ше кулгалду коллектив шийна тIехьакхаш могаш. Лоха я хIанз а къахьегамен технологически дисциплина. Эсала лаккхлу цхьайолча подразделенешкара къахьегама овсарле, дукха да продукци хьаерга дIадодаш дар, пайда боацаш дукха йоаю балха ха. «Готта моттигаш» йолаш дус кадраш хувцаялар, кхоачам болаш яц швейй-мотористнай квалификаци.

Уж дешаш теркал ца деш яц партбюро, цун теркама юкъмоттиге латт уж. Производственни планаш бухсоцпаш кхоачашъярах, продукце дикал, хьалхалатта технологи хоалуш айярахи, къахьегам вIашгIехьбаккхар эргадаккхарахи, кадраш дикагIа хьакъоастаярахи, нийсагIа дIа-са оттаярахи бола хIара кулгалхочун бехктокхам айбара тIалеста гIулакхаш чакхдаха декхарийла я хIанз партбюро.

Из деррига кхоачашдеча, хIаьта ишта коллектив дегIайоалаелга сихдева даькъе партбюро балха тIа керттера дар хила деза партийни кулгалдара, социалистически ше-шийна доал дара, гласности демократини шерьяра, эгара хьалха коммуниста а айбеш, хIара къахьегамхочун авангардни лоархIам айбара, хIаране ши-ший а общественни а декхар кхоачаше уж оарцагIбахара формаши методаши дIахо эргаяхар.

Толам эггара хьалха, къахьегама коллектива политически ядро ше йолгга хьахьекха йолча парторганизаце предприяти дегIанхувлар сихдара, керттера проблемаш кхоачашъяьра нах говза оарцагIбоахаш, сага фактора хьинар ма могга айдара мел эша хьалаш вIашгIехьдоахаш йолча коллективо боакхилга хьахьехад практико.

Из иштта долга бакъдаьд вахаро ше а. № 1 йолча хIамаш тегача цеха шоллагIча участка коллективо ший толамаш айхха дувз партгруппо беча хьинареча балхаца. Ший болх говза вIашгIехьбаьккхаб партгруппорга Тумгоева Фатимас, укхаза хIара партийца, дог а лазаш, ший гIулакх кхоачашдеш хиларал совгIа, коллектива хьалхашка латта декхараш толаме кхоачашдара оарцагIбоах шоашта уллуб болх беш бола нах а.

Хаьдда масал: эггара тIехьаюсаш йола участок яр соахкара шу долалуш фабрика Ачалкхерча филиал. Цхьабакъда, партгруппа, профсоюзни а комсомольски а актива новкъосталца кулгалхочун ший балха тIара стиль а методаш а кердаяхар, хьалха латтарий, хьехамчий балха хьинар айдалар бахьан долаш филиалера гIулакхаш тоаделар. Хlанз тIехьаюсилга дIа а даьккха Ачалкхерча филиале тIехкхоачашъяьй бархI бетта план.

Доккха декхар латт фабрика коллектива хьалхашка — пятилетка чакхйоалаш 13 миллионага дIакхоачаш трикотажни изделеш тегар. Цу гIулакха динза дарцдоацар да оборудоване сменноста коэффициент лакхъелга, мукъа йолча майдаех дукхагIа пайда ийбелга. Цу гIулакха фабрика коллектива болх шин сменагIа белга вIашгIехьдаккха лаьрхIар партбюрос, боккха кийчон а кхетамбалара а болх бир. Шин сменагIа болх беча режима тIа яьккхар цкъарчоа хIамаш тега цхьа цех, цул тIехьагIа шоллагIъяр.

Перестройкаx дувцаш швея-мотористнас коммуниста Л. Измайловас аьннар лоаццен къаьгтаи дар. Цунна хетачох, цун керттердар — масал луш бола коллективни къахьегам, тIакхха балха тIа тIехьара хьахулаш дар а дукхагIа хургда, къахьегама коллектива вахар а дIаьхегIа хургда.

ГIулакх бокъонца цхьан кога тIа даккхара ихы а нIезига къахьега дезаргдац, фабрика коллектива 'быт, вIашгIехьъяькхха ца хилар, фусамаш ца тоъар санна йола, ирра латта проблемаш бокъонца къоастаяьяхар духьа. Вентиляце болх во бар бахьан долаш, са даккха йиш йоацаш йIайха я цехашка, цхьайолча моттигашка ладар чуух. Болх баь ваьнначул тIехьагIа кулгаш дила моттиг яц цехашка, санузлаш болх беш йоацандаь. Итт шу совгIа ха я фабрика болхлошта лаьрхIа фусамаш хьал ца ю. Шераш дIа мел уха хьаIайна проблемаш дукха я предприяте.

Хала дар, счета тIа цхьа кепиг ахча а доацаш, кредитагIа хьаййцача ахчан чотагIа йоккхий проблемаш а къестаеш, кердача предприяте вахар дIадоладе. Декхар юхаметта а оттадаь ший доалахьа хила атта дац фабрика коллектива. Цу денга кхачара кхы а кIезига къахьега дезаг фабрика партийни организаце, цун партбюро.

У. САПРАЛИЕВ.

Ния. Н. Т. Дорошенконен
Я. В. Третьяковнен
Нохч-ГIалгIай АССР
Лакхехьарча Совета
Президиума Сийлен грамота
яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР
ЛАКХЕХЬАРЧА
СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

ГIишлош еча дуккхача шерашка беркате болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъалацарахи Нохч-ГIалгIа Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Дорошенко Николай Тимофеевнча — «Тепломонтаж» яхача треста Ростовски специализированни управлене Грозненски участка огнеупорщика

Третьяков Яков Викторовича — «Кавзлектромонтаж» яхача треста Ростовски пуско-наладочни управлене Грозненски участка инженера.

Нохч-ГIалгIай АССР
Лакхехьарча Совета
Президиума председатель Х. БОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР
Лакхехьарча Совета
Президиума секретарь
С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1988 ш. 14 сентябрь.

Нов. С. Д. Гадаевна
Нохч-ГIалгIай АССР
Лакхехьарча Совета
Президиума Сийлен грамота
яларах дола

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР
ЛАКХЕХЬАРЧА
СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

Торговле дуккхача шераш-ка цIена болх барахи общественни вахаре хьинаре дакъалацарахи Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла Гадаев Султан Дудиевнча — РСФСР торговле министерства «Рбстекстильторг» оптови торговле Нохч-ГIалгIай республикански предприяте директора.

Нохч-ГIалгIай АССР
Лакхехьарча Совета
Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР
Лакхехьарча Совета
Президиума секретарь
С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный,
1988 ш. 14 сентябрь.

ХIАМАШ ЙОХКА РЫНОК: ХИЛЧА ХЬАШТДАР А БАКЪАХБДАР А

Теша хала долаш хIама эттар экономически реформа кхоачашъеш. Паччахьалкхен заказашта гонахьарча къовсамо мехка промышленность оага а яь, цул тIехьагIа мехка халкъа боахамера перестройка цIакхазза юхатехай. (Дагадохийтаргда вай, боахама бюрократи къаьнара командно-приказной система дIа ца хеца, реформа идеяшта духьал а яьнна, царна «юкъе» лажкъа еннаяр).

Укхаза, хувцамий моастагIий министерстваш а йоацаш, царна кара йола, цар Iоткъам лоатгабу предприятеш шоаш яр доазув оттаде соцам баьраш. Иоккхача заводий бIарчача группа кулгалхоша шоаш арахецача продукце бIаь процент боарам болаш шоашта тIера паччахьалкхен заказ дIа ма даккха аьнна дехар дир, цо экономически кортамукъала маневр шоашкаоа дIайоаккхе а, эггара керттера — хIанз долаш долча маьхашка хьежача из заказ царна пайда болаш деце а. Цхьан дешаца аьлча, дуккха къа а хьийга шоашта йькхача кортамукъаленна шоаш духьала яьлар уж. Нагахьа санна шоашта еннача кортамукъаленах царна пайда эца ца хойя, из царна енначо фу де деза? Низах дIахьоарчае езий цох из?

Тхона хетачох, цу боахамий кулгалхошта хетар нийса доацилга дизза закона боарамагIа да. ГIулакх маштад аьлча, паччахьалкхен заказех уж хоадабийа, кхоачамашта централизованни снабжени ярах автоматически дIакъаст уж. TIакхха фуд, аьнна хеталу? Централизованни снабжени хилча бакъахьа да аьнна хета дезаш, хIанз из льгота йолаш а кхыметтел гаранти йолаш а яц, хIана аьлча, специалисташа баьча йоархIамагIа, цар хьашт Iалашдарах кхо дакъа дича ши дакъа гаргга мара цар дIа ца йоацандаь. Цу тайппара, карточни системаца вIашгIехьъякхха езаш йола из снабжени вIашгIехьъякхха чIоагIа низткъала да. Цхьабакъда, предприятеша из снабжени езац тхона аьлча кIалаюсаргья уж, хIана аьлча, мехка кхоачамий кортамукъа йоацандаь.

Бакъда, ха дезаш юхедус шоай хьаштий кхоалагIа дола дакъа цар миштта хьалдиза деза, хIаьта продукци арахецара план 100 процент кхоачашъе езаш ма йий. Цхьацца йолча предприятеша уж планаш тIехкхоачашъеш моттигаш а я.

Экономисташта из къайле йоаца дукха ха я, хIана аьлча, хIанз промышленностага мехка къама шера дохода юхегIорта мах бола ресурсни кхоачамаш доландаь. Кхы гIулакх да уж кхоачамаш цхьа хIама хуле а аьнна хьадаь хилар а цар даькъах предприятеша селхьанарча ден продукци арахийца пайда эца гIерташ хилар а — из тайпа я административни экономика ловзарий правило: технически прогресс сихъяра хьакъехьа дуккха соцамаш ара доахе а, цо халкъа боахама пайда беш ца хилар а кхетадеш да. Юхьанца денз хьа радикальни экономически реформа инициатораша яххача тайпара из гIалата гом бохабе низ кхоачаргбар алхха мехкара кортамукъа хIамаш йохка рынок мара яц. Моллагlа дола доккхий хувцамаш санна из рынок юкъейоакнхилга хала а чоалхане а да. Бетталуча боахама форда чу нек де кийча яц цхьацца йола предприятеш. Хlанз царех хIара ялхлагIа йола предприяти пайда тIа ца бахьаш я, сиха уж кердача хьалашка яьхача, цар тIабахьа пайда кхы лохбала тарлургда, предприятешта ший лоIамах хилар денна ца Iеш, ледара яраша централизованни ахча денна уж кIалхара йоахаш дола «зонтик» дIа а доаккх реформас. Цул совгIа, цхьацца йола предприятеш кхийлуча дIакхоачае а мег цо. Хlаьта массаза а уж бехке е йиш яц эффективни боацаш цар болх бара, хIана аьлча, мехкара маьхий система дукхача хана денз къаенна латтарах из хуландаь. ГIорваьннача экономиста, профессора Н. Шмелева яхачагIа «БIагIарча кизгай паччахьалкхе» хинна дIаоттал къаенний из система. Цу бIагIарча кизгашка массанахьа цхьатарра гуш да производства общественни хьашташ дохаш хилар а, вахара эшаршта зе доалаш хилар а. Цхьаннена тIехьа шозлагIа малхаш а тоадеш, юххера кризис хулача хьала тIа дIатIакхоачадеш шийх йоахаш йолча методашца из меттаоттаде еннаяр административни экономика.

Цхьан дешаца аьлча, паччахьалкхен предприятеш шоай лоIам тIа ялара гIулакхий муГI цхьатарра логически дIаотта — боахама реформа керттера хIама чакхдаккха йиш яц хIамаш йохка ший лоIамах йола рынок юкъе ца яьккхача, хIаьта тIехьара маьхаш уттадеш йола еррига система экономически бакъдолчунга хьежжа вIашгIехьа ца яьккхача. Цо, ший аргIанна берригача бахархой социальни хьашташ хьоаду, тIакхха из деррига дайза а дайза, лора а луш де деза. Деррига гIулакхаш цхьан ханна дIадахьа деза, цо декхар чоалхане доакхаргда, из кхоачашдеш дIахьошше а тоаде дезача гIалатий кхерам боал цох.

Цудухьа, юххьанца цар кхерам кIезигбе, экономически реформа инициатораша къаьст-къаьстача акцешца кхоачашде лаьрхIа дар уж, цхьабакъда, практико хьахьекхар, цу методо дика гIулакх ца деш хилар. Цудухьа, хIанз реформа радикализаце лагIа тIа а эттай, цхьан хана аьтгув болаш хийтта дукха ха йоацаш тIаийдача дуккхача соцамашка юхахьажа везача а кхаьчад. Шоай гIалаташ довзарца а производство кIезига юханхетарца а мара иштта атта хилац из. Цхьабакъда, алхха иштта мара шийна ше порядок оттаеш йола, вахар чIоагIдеш йола система а хинна дIзотта йиш яц экономика.

КОРЕНЕВ Леонид.
(АПН).

АРМЯНСКИ ССР. Руда даккхара а, дIадахьара а, дIаьхий дара а еррига этапаш юкъе а лоацаш, Зангезурски цIаста-молибденови комбинате производства эргаяькха тоаяьй. Ший йоккхалга а хургболча пайданга а диллача, цунна нийсаяр Армене бос болча металлургé йовзаш яц. Гандзасара молибден доаллача моттигех кхы а дикагIа пайда эца лаьрхIа я дукнхача планагIа йола программа.

Кердайоаккхаш латт технически база. Лакхача лоам тIа уллача Гандзасара голаш еттача, готтача бIаьхача новкъа гIолла дIа-юха аха йолаенная 110-тонни «БелАЗаш». БархI кубометр ковш йолча экскаторашта метгел кастта йоагIаргья 12,5 кубометр чуйодаш ковш йола машинаш.

Боккха экономически пайда лургба, «Криворожрудмаш» НПО специалистий новкъосталца хьалъяь конвейерни транспорт болх бе йолаялийтача. Каджаргански канатчи наькъа метта дIаоттаргья из. Руда дIахьоча автоматизаци яро, цIенбаь хIана баккхац аьнна, дIабоаккхаргба кулг-кара бу хала къахьегам. Ремонт а профилактика а яра низи тароташи 5-зза — 7-зза кIезигагIа эшаргья.

СУРТА ТIА: Къахьегаме хьалхалаттараш — буровой станока мастер Георгий Захаряни (лохехьа) мастера помощник Сурен Теваняни.

Р. АТАЯНА сурт.
Фотохроника ТАСС.

НАГОРНИ КАРАБАХЕРА СОБЫТЕШ

Ховш ма дарра, Нагорни Карабахе хинчача событешца дувзаденна 1988 шера 18 июле СССР Лакхехьарча Совета Президиума соцам хинначул тIехьагIа а цу тIа гIолла а хьал дикагIча оагIорахьа хувцадала доладелар. Шерра дIаболабелар автономни область экономически социальнии дегIаухилга сихдарах йола КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советеи решени кхоачашъярах бола болх. Луш-луш тоалу къахьегама коллективашкареи дешара заведенешкареи атмосфера, хьинарегIа позицеш лувца йолвеннай партийни комитеташ, советскии общественнии организацеш. КIезига лоархIам болаш хиланзар цу гIулакха Азербайджанеи Арменеи Компартей кулгалхой чIоагIбар, негативни явленеш дIаяхара, законность чIоагIъяра, демократии гласности дегIайоалаяра дар Центральни Комитетий пленумашка хьадда гIулакхаш дарга хьажар.

Керттерча даькъе техка даьннад Сумгите хиннача событешца дувзаденна дола уголовни дешаш, гуча а баьха бехктохкаме эзаб нах боабева, довнаш деча, низаш деча юкъе дакъа лоацаш хинна берригa нах. Ткъаь иттанел совгIа дола дош суде дIачуденнад.

Из иштта дале а, коррупцена, кхаш йидара, къоалаш дара юкъебаршта гуччахьа новкъа я хьал тоадара Арменеи Азербайджанеи дIайоаленна процессаш. Гучабовлар кхераш, уж гIерт общественность перестройка актуальни проблемаш тIареи негативни явленешта дуг-аларча реальни къовсам тIареи якха, теркам къамашта юкъерча гIулакхашта тIаберзабе, националистически уйлаш хьоаяра моллагIча бахьанах пайда эца.

Из бахьан долаш Степанокерте уьх тIехьарча денош-ка хьал юха а низткъала этгад. Промышленни предприятешка, гIишлош еча организацешка, общественни транспорте забастовкаш хьоаяьй. Школашкара занятеш совцаяьй. Областной прокуратурана дов даьд: общественни порядок лоаттаеча СССР МВД-е гIулакх деча нахаи милице болхлоштеи човнаш еш лийта моттигаш я.

18 сентябре Iаьдала городской органаша мукъабенна городе митинг хилар. Цига дийцар наха Нагорно-Карабахски областе этта хьал новкъадалар.лх, из этта хьал лертIа дакнха гIерташ. Бакъда, цхьа ха яьннача гIолла митинг йохайир Степанокерта юхерча. Хаджалы яхача юрта армянаштех азербайджанаштех юкъе дов даьннад аьнна хоам хинна. Митинге хинна нах цу юрта дIабаха болабелча шинна а оагIорахьара лата айттар, доалаш дола а тохаш-Iотташ дола а герз юкъе а доакхаш. Из бахьан долаш 25 сага човнаш йир, 17 больнице вигар. Армянски а азербайджански а къамех болча бахача наха медицински гIо дийхад.

Милицеи чурча эскареи низаша дIахо ца доалийташ содадир дов. Общественни дисциплинеи граждании кхерамзлеи Iаташъяра, порядок тодха ца яйтара хиланза даргдоаца гIулакхаш ду. СССР прокуратура болхлоша уголовни дош гIоттадьд, следстви еш я. ЦК-аи СССР Лакхехьарча Совета Президумеи викало А. И. Вольске кулгал а деш, болх беш я областе штаб.

Радиочеи телевиденеи гIолла дьча кхайкарал тIа парте областной комитетои НКАО хьалъа депутатий Советои къамашта юкъерча гIулакхашка кхохкам оттабе гIертача наха ду паччахьалкхенеи законностаи духьалара гIулакхаш харцду. Митингаш, демонстрацеш, нах вIашгIихета болабалар магийтац.

Республикашкара хьал а общественни порядок а лертIаяккхара дола гIулакхаш ду Армене КП ЦК-аси Азербайджана КП ЦК-аси. Партийни болхлой собранеш ю.

Этта хьал цIенхаштта сатем боабеши сагот дайташи да. Эггара хьалха шинна а республика хьашта чIоагIа духьал да, ла йиш йоацаш а да. Паччахьалкхено могийтаргдац моллагIча къамах бале а гражданий бокъонаш телхаелга, халкъашта юкъе моастагIал оттаделга, из Конституце а вай законаша а могийташ дац. Социалистически демократи дIахо кIоаргье йиш яц законность, паччахьалкхени общественнии дисциплина цIенхаштта лоаттаеш мара.

(ТАСС).

АГРОСНАБ БОЛХ БЕШ Я

«Агроснаб» хьоайича датайох хьалха «Сельхозтехника» йолча хана ахархошка хинна хало. ХIара денна совхозера цхьацца машина йохийтар г. Грозне, масала, наьсархоша хIанз мо хьувкъам чуэцача хана. Залвкаш ийца шофер вахийтача а тоъацар, цунна уллув механик, е инженер ца хилча. Сенна ухар уж цига? «Сельхозтехникера» запчастеш яха. Ца «яьхача» яьсса цIаухар машинаш.

ТIакха из «тIурилг» массанена а кIордадьчул тIехьагIа, порядок хийцар «Сельхозтехнико». Шоай болх а буташ, транспорт а хехкаш, шо хьаухачул пайданегIа да тхоашка йолаш йола запчастеш а яхьаш тхо шо долча дIаихача, аьнна сецам бир. Совхозий нтээровцаш, механизатораш гIадбигар цу гIулакхо. Бакъда цхьа юкъ яьнача гIолла телхар из гIулакх а. «Сельхозтехнико» хьакхухьача ца эшача (эшараш наггахьа ма яхьацар) оатхалех хьалъюкъаш латтар совхозий складаш. «Оаха хьаенай, юхатекхаергьяц», — аьле, машинаш етта шоаш ена еррига «чоалх» коа Io а йоассайий дIалелхар «Сельхозтехникера» бахьна шофераш.

ХIанз районе «Агроснаб» йиллача денз хувцаденна хIама дий, вIалла аттача баьннабий цу хьакъехьа Наьсарера ахархой? Царга шоашка хоаттаргда вай из. «Назрановский» совхоза керттера инженер **А. Барханоев:** «Сельхозтехника» йолча хана саго алацар сох: «керттера инженер». «Снабженец» — оалар-кх. Цу тIа, во снабженец а вар, хIана аьлча, низагIа е дехар дац яьккхар мара цигара хьаяхьацар. ТIаккха механизатораша хьалхашка бехке со вар. ХIанз аттагIа да. Сиха оарцагIбоал агроснабженцаш тха гIулакха. Мичачхьара йй а хьатIаяхь тхона эша оатхал, тха тхоай дIа-хьа ада, дехар де ца дезаш. «Экажевский» совхоза керттера инженер **А. Гагиев:** «ГIанахьа мо хет сона хIанз тхоашка кхаьча ха. ХьалхагIа Грозне-м хац, ерригача гонахьарча республикашка го тувсар оаха кха юккъе цеча трактора, комбайна эша оатхал ца корайоагIаш. ХIанз из сагото шийна дIатIаийцай «Агроснабо», тхоай болх хьабе тхо мукъа а дахьа. Тха транспорт мукъаяьннай».

Иштта оал дIа мел хаьттача механизатораша а. Из дар сона «Назраньагропромснаб» дагайохийтар а со цига вигар а. Цун директор Х. Мальсагов чуийнна телефонаца къамаьл деш вар:

— Алло, Херсон! — дIакхаьчав хьо? Ний? Мегаьд. Живари, Мухьмад, хьай ма хулла сихагIа из укхаза хьакхоачаргйола гIулакх вIашТехьдаккхалахь. Сагота ба ераш, — аьнна, ший хиннача къамаьла раьза волаш трубка Io а йилла, аьлар цо:

— «Назрановский» совхозе «Херсонец-200» яха комбайн латт цхьацца оатхалаш йоацаш. Уж хьаеча заводе вахав тха викал, даггара го бакъкхача кхычахьара уж кора а ца яь.

— Дукха нийслой шун цу тайпара сагота моттигаш?

— Цхьа шу хьалха хьож тхо совхозашта тхоашкара фу эш. ХIаьта а юкъ-юкъе моттигаш нийслу из техника арахийцача заводера мара цунна эша оатхал е узел ца корайоагIаш. ХIанз цу аз йийцача комбайнаца а нийсъеннай цу тайпара сагота моттиг.

Со а вар дукха ха йоацаш хиннача хьажкIаш лелаерий республикански совещане. Цигара цIавоагIаше а, массайолча совхозашка хилар со тхоай хьажкIаш лелареашта тхоашкара фу эш хьожаш. Сихха запчастеш эша цхьайола трактораш, комбайнаш гучаяьлар тхона. ХIанз уж еррига а Iалашъяь дыннад тхо, из цхьа комбайн, мара ца юсаш.

— Иштта гаьнна дIа-хьа а ухаш, уж запчасташ леха дехкарийла да шо? Царца шо Iалашдеш а, шоана уж хьатела еза а цхьа организаци, предприяти яц?

— Нийса хаттар да из. Йолаш я цу тайпара базаш. Шиъ я уж г. Грозне: цаI — «Побединская», шоллагIъяр — «Заградинская». Бакъда, цу шиннех а тийша оаха йитача хьалха хиннача хьалашка кхоачаргъяр район. Оаха хьатIаяхьача, Iалашъеча запчастех лелае езаш '750 автомашина, 800 тайп-тайпарча маркех йола комбайнаш, экскаватораш, бульдозераш, 2500 единица тIехьювза инвентарь я района совхозашка. Царех хIаранена эша оатхал хилийтар тха дехкар да. Кьаьстта хала дар тхона кислород лаха. ХIанз из проблема дIаяьккхай оаха массайолча совхозащкара.

— Экономически хьокхамашка хьежача, дегIаухаш доагIа шо-м, организаци къона яле а. ШоллагIа шу мара дий шо болх бе доладенна?

— Дац. ХIаьта а ханал хьалха «кхе» гIерт тхо тхоашкара ахархошта эшача гIо-новкъосталга хьажа. ДIадахача шера 114 процент Iалашйир оаха совхозаш запчастешца. Укх шера бархI бетта — 107 процент. Лоацца аьлча, тхоай бехках цаI трактор, комбайн, сеялка, нух ца сацийта гIерт тхо.

— Оаш хьадеча хIаманга, беча балхага диллача бIарча коллектив хетт шох.

— Хета тарлу, хIана аьлча, РАПО чу мел йоагIаш йола юрта боахама а промышленни а предприятеш техникаца а царна эшача запчастешца а Iалашъе езараш совхозе а ма хуларий уж.

— Снабженцаш дукха хургба шун. Хьалха хIара совхозе а мл хауанрь -смв совхозе а ма хуларий уж

— Шиъ ва-кх верригаш а. Уж ба аз хьо хьачувоагIаш г. Херсоне къамаьл дан Оздоев Мухьмади Газгиреев IамирхIани. Лелалуш, хьннар долаш, тешаме кагий нах ба. Коллектив а йоккха яц тха — 18 саг.

— Лакхе кхоале йоацаш дукха цIена механизмаш латт шун коа. Кхом беций цар?

— Кхом а ба, тха тхоай дог а лаз из бахьан долаш. ХIаьта а хIанзарчоа де хIама долаш дац тхо: тхоай ков-карт доацаш хиларах. РТП-на а новкъа да тхо. Иштта а шоашта ца тоъа склад тхона хьа а енна, хала хьувз цигара болхлой.

— Бувдовла вIалла таро йоацаш дисад шо?

— Таро аьлча а, ахча-м дар тхога. Оаха-м хIанз дIабахача бархI бетта а баьб 12 эзар сом пайда. Складаш хьае лаьтта а хоадаьдь райисполкомо. МПМК «Назрановская» яхача гIишлон организацена дIатIабилабар из болх РАПО-с. ХIанз из йоацаш я, объединенена юкъе яхарца. Хац сона хIанзчул тIехьагIа из гIулакх дIа мишта гIоргда. Ер Iа а укх чу даккха дезаргда тха.

Хьажа езар цу гIулакхага из вай йийца «Назрановская» яха МПМК чу а йогIаш, дукха ха йоаццаш РАПО системе вIашагIъелла объединени. «Агроснаб» — ахархошта чIоагIа эшаш организаци ма йий. — ТIаккха хIана ютт из сел тесса?

Из эшарга хьежжа хила деза-кх цунна дIаду гIулакх а.

Интервью яьр М. ЗАНГИЕВ, тха собкор.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Олимпийский курьер

Иштта я Сеул — ахканарча Олимпийски ловзарий столица. **АП—ТАСС телефото.**

...РЕЗИНАХ ЯЬЯЦ ГОРОД

Геттара хьалйиза автобусаши троллейбусаши, нахах йизза улицаши тикаши къемата ди а хинна дIаэттай китайски столица бахархоштеи хьашаштеи. 45 — 50 шу кхаьча вола китаец леткъ: «Тхона, хьадаьхкаршта, вIалла а аьттув боацаш я укхаза. ГIулакха моллагIча метте дIакхачара Iалальмате дукха ха йоае езаш хул. Тхо къамаьл деш дагIа цхьаи пекински скверкерча беседка IиндаргIе. Городской вахара низткъаларча ритма раьза вац из, бакъда вIалла уйла еш а вац цун керттерча бахьанех цаI — из ше, е нийсагIа аьлча, столице хьаухаш бараш Iалальмате дукха хилар долга.

ХIара дийнахьа хьаухача 1,15 миллион сага цIа а хиле дIаотт Пекин. Царех ахаш бараш кхаь бетта совгIа йолча юкъа юхасец столице, — городской администраце викала дешаш тешала доаладу Синьхуа яхача агентствоса —ЦIенхаштта Iаткъ из транспортни система балха. Пик йолча сахьата, масала, хIара квадратни метра тIа кхойтта сагага дIакходаш, «тIанк» аьле хьалъюз автобусаши троллейбусаш.

Китайски экономисташа тешал ду: тIехьарча шерашка бахача наха мигради елга, йоккийча городашка дIаухилга цIаьхха лакхдалар — из КНР экономически структуре хувцамаш хинна хилорах хьахиннар да. Уж хувцамаш дувзаденна да боахама системана еча реформацеци доазол арахьарча дуненцара бувзамаш шердара политикаци. Еррига предприятеша бечча балха хьннар айденнад. Городе ух опыти технологии караерзаяра, договораш увтадараи галдаьннар тоадараи, бийдал эцеи продукци йохкара рынкаш лахен... Официальни даннегIа, Пекине боагIаш барех 66 процентага дIакхоаччаш бараш коммерчески болхлой да. Гуанчжоу — Гундун яхача къулбехьеи китайски провинце административни центр — командировке бахийтарех 60 процентал тIех бараш — промышленностера, бувзамера, гIишлогIьечара торговлера, наха гIулакх деча сферера специалисташ.

Гуанчжоу вахарера цхьа масал. «Къахьегама ресурсий ярмарка (223 предприяте кхайкаяьяр специалисташ дIаийбара конкурс) еча хана цига дакъа лацара городе венавар 80 эзар гаргга саг.

Миллион сагал тIех нах бахаш йолча Китая еррагача 25 городо геттара цIенхаштара лерхI миграци яра проблема. Масала, Гуанчжоу хIара дийнахьа хьаух цхьа миллион саг, хIаьта эггара йоккхачарех йолча городе, Шанхае — 1340 эзар.

«Транспорта болх геттара халача хьале баккхарал совгIа хини электричествап запасаш кIезигъю хьаухараша, почтай, бувзама кхыча средствай служащей, городий цIенали санитарни хьали Iалашдерий болх хоалуш алсамбоах». — аьлар Пекина городской администраце викала. «Городе хьакхьачул тIехьагIа цхьаболчарна гучадоал царна хийттача бесса ситуаци аьттув боацаш хилар. Цу гIулакхо дуккхабараш зуламий наькъа тIа бовларга дIатIабуг», — аьлар. Официальни даннегIа КНР йоккхийча городашка къоалаш дарах берригача хьалийцарех 30 процент бараш «гастролераш» ба.

Китайски городашкара кхачан продуктий запасаш ховлуча даькъе кIезигъю иштта транзитни пассажираш хьабаьхкарашеи. Иштта, финансайи материальни Iалашони Гуанчжоуски управленце даннегIа цу къулбехьен китайски города хIара дийнахьа «хьаьший» яхабара кхы тIа а эш 400 тонн бацадаараши 130 эзар килограмм дулхи.

Бахача наьха мигране проблема тохкаш болча цхьаболча Iилманхоштеи социологаштеи хетар да цу процесашта Iаьдалаша дуккагIа теркам тIаахийта безилга, городашка хьаухараш тIа-тIа алсамбувлар чоте а дувцаш, городской гIишлош хьалъе езилга.

Сергей СОРОКИН. (ТАСС).

Пекин — Москва.

ЕГИПЕТ: ХУВЦАМИЙ ХА

Дунен мегаполисий хьалхарча йиттнена юкъейоагIаш я Африкански континенте эггара дукхагIа нах бахаш йола город Каир, хIаьта хIара шу ме доала бIаь эзар саг тIакхетт цун бахархоштa. Керттерча даькъе бахархой алсамбувл лаьтта доацача, бе болх боаца горожанаш а хинна дIаэттача, ахархой чотагIа. ХIаьта цIа доацача бIарччача дезалаша а бийсаш йоах тротуараш тIа, баьдеча Нила тIа гIолла лелача фелюгаш чу бахаш ба. Миллиона диълагIа долча даькъага дIакхоача нах баха хайшаб «еннача города» — канрски кашамий — склепашка. Явочни порядкагIа шоашта Iалашъяьй электроэнерги, хIаьта цхьабараша телевизионни антеннаш а.

Социални контрасташ белгалдоахача газетни штампах вала хала да Каирах дувцаш хилча. Укхаза шоаш хиларал совгIа, геттара чIоагIа бе́лгал йоалаш а я уж. Столични центр — аристократически виллаш хьалъяь йола Замалек яха гIайре. Эйфела хьалдаьча Нила тIа гIолла тиллача тIийна уллув я цхьан хана аристократически лоархIаш хинна «Омар Хайям» яха отель, хIанз лоадам боаца, мекъеи зовзеи персонал йола отель хиннай цох. Массехк шу хьалха шоза бе-беча, даим а сагото яйтача номерашка дIатарваьвар со, шоссе а зовза-торжественно духхьал цар чу бийсаш йоахаш хиннай французски императрица Евгения — Наполеона III-ча сесаг,— яхаш хоам а беш. Цу хана, кховзткъеи иттлагIа шераш долалуш, фронтовой хьала гарга йолча Каире отела хьалхашка вIашагIъеллайр гIум чуйола галеш гонахьа дехка йола военни пост. ХIаьта укхаза, декоративни бьцовгIа санна, зиза теха латтар гидуарг. Кьаьнарча гостиничии зданех хIанз хиннай Iалальмате йоккхача, саудовски шейхаш а бIаьхий израильски туристаш а рулетках а ловзаш, шоай шанс лаца гIерташ йолча отела вестибюль. Сийлахь-воккхача поэта цIи тIайола вывеска бесаза яьнна духха ха я, хIаьта отелах «Мариотт» аьнна цIи тиллай транскъаман гостиничии корпораце дай хестабеш.

Таханарча Каира, хIаьта ерригача Египта а белгало— вIашдухьала йолча постсадатовски «либерализацеи» перманентни чрезвычайни хьалаи фона тIа лаьгIлуш доаца социални ирденна хьал. Эташ латт доал дарий Iаьдала герзаца Iалашъяь чIоагIале а тIехь. Ер шу долалуш Египет оагаелар чурча кхерамзлен низашкарча полицейской бунтах. «Булыжникаш» аьнна цIи тиллай халхьо моллагIча тайпара кхы уйла хилар къахетам боацаш IотIадеш хиннача, визор тIайола шлемаш тIатехкача, металлически щиташи дубинкаши кара йолча цу карателех.

ИIаьхийча отелашта, кафешантанашта, кабарешта, кхыйолча злачни заведенешта ха деш бар бIаьш эзараш «булыжникаш». Эггара къегIча, дешар-йоазув ховш боацача ахархой дезалех хьабаьнна, даим ахмеца бола, зIамига болча хана денз къорIо яхачоа пуритански Iаьдалагla мутIахьа а болаш, хьалкхийна бола уж цабезамца хьежар «хьайиллача наIарий» садатовски политико хьакхеллача «нуворешша» — рузкъа даара а харцлелара а даькъе революце тIера кхессача корола Фарукал тIехбовла гIертача «тоаденнача маIача цискаша»— дуаш-молаш леладечунга. ХIаьта гIулакх дара ха тIатохаргья шун, аьнна кхерам тIатессачул тIехьагIа, битт гIоттаяьй полицейскеша. Духхьал селхан студенчески манифестацеш дIа-са лехкаш шоаш йийттача дубинкашца, чура а баьнна, неонови рекламо сийрдаяьха бийсанара клубаш йохае баьлар уж. Гаргаш мара хIама ца юташ «парх» аьнна йохайир Хеопса пирамидана уллув латташ йола, Каире эггара чIоагIагIа лоархIаш дола гийга халхар деш хинна «Сахара-сити» яха кабаре.

Бунт южаяьй, цхьабакъда, социални ирденна хьал дужаш дац, исламски фундаментализм дийнъяларца дIахо ирлуш да. Цун социални кор-гIортолга — доал дерий классий къахетам хургхилорах бола моллагIа тешам байна маргинальни къебараши ориентаци яйна йола студенчеством: моттигерча стандарташа диллача кIезигадухха кIаьда болча «вежаращца-бусалба нахаца» цхьана Египте тахан йолаш я бIарчча хьайцача «исламски ассоциаци» оалаш йола шовзткъа гаргга группа. ЧIоагIлуш латтача конфликте я царца светски Iаьдал дукхагIа тIаэца классови хьашташ дола правительство.

Ший бахьан доацаш хIама дац Иранаца тIом бечча юкъа египетски правительствос Ирака селлара камаьрша гIо делга. Йизза кIала кIийле а йолаш, Каире кхераш хиннаб Тегерана аьттув а боалаш тIом дIабахаро Египте шийна чухьара исламски фундаменталистий дог айдергхиларах. Персидски залива Iарбий мехкаш дIатешадир президента Хосни Мубарака царна духьала моллагIа агресси дIайолаяр Египта духьала тIом болабар санна лоархIаргхиларах.

Итт шу гаргга хьалха, капитулянтски кемп-дэвидски соглашенеш тIа Садата кулг яздьачул тIехьагIа, чакхйоахаш хинна Iарбий мехкашцара отношенешта нормализаци яра естественни процесс вIашкайоагIаш яц Гаргарча Малхбоаленера США форпост санна (Израилаца цхьана) Египет ютилгача. «Аль-Ахали» яхача аьрдехьардемократически газета редакце са теркам тIабахийтар дукха ха йоаццаш кулгаш яздьача американо-египетски «вIаши кхеташ хилара йолча меморандума». Цига а йоаллийр, Суэцки каналах «сихха дIа-са доаржадеча низий» сборни пункт е, лоаццача юкъа Персидски заливе дIатIадига йиш йола десантни бIунаш цу дунен хин артере малхбоаленгахьа дIатарде США гIертара тешал ду факташ. Египтаца цхьан ханна хIана даьдац аьнна «вIаши кхеташ хилара йолча меморандума» американцашца цхьана кулгаш яздьад Израило а.

Цхьабакъда, ше хьагучайоахаш я кхы тайпа тенденци а: кортамукъача арахьарча политика рельсаш тIа юхаоттара наькъаш лахар. ВIаши ийгIа дуккха шераш дIанхачул тIехьагIа Каире дагааха баьннаб советско-египетски вIаши леладаь гIулакхаш пайда луш хиннилга. Информаце керттерча управленс директора Мамдух Бильтага соца ше къамаьл деш белгалдаьккхар Советски Союза новкъостал а дий, хьалъяь Асуански плотина сийрдала а, хIаьта иштта вахара ший а хьаст хилар санна лоархIам болаш йолга. Лакхача плотинас хьахилийтаб Насера Iам — йокъал латтар (докхха зе ду хIанзара йокъал латта йислагIа шу да, библе тIа ювцар ворхI шера йола цикл мара еце а) бахьан долаш дукхача африкански мехкий халкъаш моцал ловш долча хана, Нила шинна оагIора хьа дIайийна, хIамаш, бийца варгвоацача маьхе долча хица Iалашъеш йола, дунен эггара йоккхагIа йола водоем.

Советско-египетски вIаши гIулакхаш леладеча бокъонца йола исторически событи — АРЕ кхыча мехкашцарча гIулакхий Министр И. Абдель Магид дукха ха йоацаш Москве вена хилар, М. С. Горбачевца из вIашагIкхетар. СССР-е ена хиннай египетски парламентски делегаци. ДегIаухаш латт экономикай торговлени даькъера бувзамаш.

Египетски журналисташта хетачогIа, шоашта шозлагIа хьаеллаш латт цар Советски Союз. Цох масала, «Аль-Мусаввар» яхача дуккхача наха лаьрхIа долча общественно-политически, иллюстрацеш яь долча журнала редакце сона дийцар цун керттерча редактора Макрам Мухаммад Ахмеда. АПН хьаьша а волаш, цуг кIезигдукха хьалхагIа Советски Союзе вена хиннав из, вай мехка еча перестройках бакъдар дувцача репортажий бIарчча сери кепа а техай. Из сернал могаеш дола къамаьлаш хезад сона Египта информаце министрагара а къамаьла тIера волча гостиничии портьегара а.

— Вай шин мехка вIаши цхьана деча гIулакхашка а е езаш я перестройка, — йоах лаккхьа дийцача журнала керттерча редактора. Соца къамаьл даьча каирски новкъоста дувцар харц па хиларах теша веза.

Карэн ХАЧАТУРОВ. (АПН).

Дикача нахах

Цун сий ду

Миллионаш ба Сийлахьбоккхача Даймехка тIема ветеранаш. Вай сий долча Даьхенна эггара халагIа дола, вахар - валар къостаду хала сахьат тIаэттача хана, шоай низ, эше, са а кхо ца деш дIаденнаришта юкъе вар Ажигов Берса Мурад.

Ший новкъосташта хьалхашка денна дош дизза кхоачашдаь хилара тешал да цун таханара вахар а.

ТIехьенгара - тIехьенашка дувлаш дувцаргда Мурад мочарна карагIдаьннар. Фашистски бIехал вай хьамсарча Даьхенах лата кийчлу ха яр из ЦIеча Эскаре гIулакх де вахар. 1940 шу. Мурада ший вахар эскарца дийзар.

ХIамах бIу ца къожабу, халонех ца кхера, кадай зIамсаг сиха везалу ший новкъосташта а командиришта а. Дага а дацар Мурада ше эскаре иззал дукха ха йоаккхаргья, аьнна.

Бакъда, ха зе мукъа хнлац къона бIухо, ма хулла дикагIа а сихагIа а бIухочун говзал караерзаеш ва из. Дага доацаш дIаболалу Сийлахьбоккха Даймехка тIом. Дика накъайоал Мурада ше караерзаяь бIухочун говзал. Массанена санна геттара дега Iоткъам беш дар юххьанцара юха тIехьашка довла, аьнна, дена приказ.

Дисциплина дика йола салте ше хиларах тарра амар дика кхетаду цо, бакъда, уйлано йоах, «хIана, хIана довл тIехьашка». Раьза вац из, приказ кхоачаш ца дича ца доалилга а дика кхетаду. «Цкъа дахача гIолла хий а додац» яха вай даьй кица дагадох цунна. Хов Мурада вай котдовргдолга, дог тийша ва из цунах. Хьинаре дакъа лоац цо ше юкъе волча тIема доакъошца Кубань, Украина, Молдави, Польша фашистски гIаьрахоех мукъайоаккхаш.

1944 шера боккха хувцам хул бIухочун вахаре, из дIаэц КПСС членалла. ХIанз шолхаленца шийгара масал гойташ хила везалга кхетаду къонача коммуниста. Из диц ца деш хьавенав ветеран таханалца. Даймехка тIем тIа денал гойташ дакъа лацарах Мурада дукха пачахьалкхен совгIаташ деннад. Царна юкъа я шоллагIча степена «Даймехка тIема» «За оборону Кавказа», «За освобождение Варшавы», «За взятие Берлина» яха медалаш.

1935 шера, ший ханара болча кагийча нахаца цхьана Мурад деша вода город Грозне комбайнерий курсашка. Толамца курсаш чакхйоах 1936 шера. ЦIеча Эскаре вода ха хиллалаца хьинаре къахьег МТС-е механизатор волаш.

Вахара кхел иштта нийсъяларах, Даймехка тIом дIабаьнначул тIехьагIа кхо шу даьлча мара запасе мукъавалийтац Мурад, цигара ваьлча ший нах болча Казахстане вода тIемахо.

Ше дер лерттIа хьаде Iемача Мурада, геттара лоархIаме хеташ дIаболабу ший маьрша къахьегам. Алма-Атински областе Узун-Агач яхача юрта шурий-товарни ферме бригадирална хьожаву Мурад.

Дукха ха ялалехьа заведующи вохийт из, шийна тIадилла декхар дика кхоачашдеш воландаь.

1957 шера Нохч-ГIалгIай АССР-е баха воагIа Мурад. Назрановски районе участкови инспекторалла балха хьожаву из. Ший балха говзал ди тIехьа лакхъеш, шийна ца ховр опыт йолча новкъосташка хоатташ, шийна ховр зIамагIбараша дIахьехаш, хьинаре къахьега волалу ветеран укхаза а.

Цун дола тешал да толаме болх барах, наьха сатем лорабеча хьинаре дакъа лацарах тийнна деза совгIаташ. Цу юкъе я СССР МВД Сийлен грамота, НГIАССР Лакхехьарча Совета Сийлен грамота, дуккха кхы дола маьхе совгIаташ, ахчан премеш.

Дуккхача шерашка бу Мурада из сатем боаца болх. Шийна хулача халонех кхийравац из, цудухьа наха сий ду цун. Пенсе ваха ха кхаьчача сатийнна цIагIа вагIа йиш яр цун, бакъда, Мурад царех вац, сиха лох цо шийна кхыбола болх. «Октября 40 шу» совхозе балха вода, цигара переводагIа Назрановски трикотажни фабрике охрана начальника заместитель воагIа Мурад. Хьинаре дакъа лоац цо юкъарча вахаре, цахаддаш хьехам лу хьалкхувча тIехьенна. Масал аца мегаргдолча ший а ший новкъостий а вахарах лаьца дувц ветерано.

Иштта ва, из сатем боаца, Наьсарен района Пхьилекъонгий - Юрта ваха Ажигов Берса Мурад.

С. МЕРЕШКОВ.

ТЕХНИКА КЕРДАРАШ

СИХА ХЬАЛЪЮ КХОАЛЕ

Юртбоахама продукци, хьайбашта лаьрхIа доакъар леладе, техника кIал лоаттае мегаргйола кхоале хьалъе йиш я 10 дийнахьа. Из болх лоаццача хана йистебоакх 35 саг чувоагIача бригадо.

Цу тайпара склад яьй Киевски областе Озерная яхача юрта. Проектировщикаш ба «Стройпластика» яхача экспериментальни проектно-конструкторски технологически бюро специалисташ.

Кхоале хьалъеш кIезигагIа дIадода аьшк, аьшкбетон, 13 кубометр полиматериалаш, 6 эзар кирпишк.

Езткъа метр йIаьха, 12 метр шера, 6,5 метр лакха йолча гIишлоно дIалоац 100 квадратни метр. Из вIашагIйоллаш лард йол. Ййга яле а, конструкце лов чIоагIа хьекхаш бола мух, лоа, шелали йIовхали.

Е. ХМЕЛЬНОЙ.

ТАХАН ОЛЬСТЕРЕ

Дукха бала эзача Ольстера лаьтта тIом санна хIана яц аьнна хета террори Iазапш латта хIанз ткъестагIа шу да.

Къулбаседа Ирланде порядоки законности оалаш дараш хьаллоаттадара хIара шера 700 эзар стерлингай фунт дIайохийт Великобритане. Британски гIайрнаш тIарча кхетача наха бахьан доацаш яхац, нагахьа санна уж средстваш наха бе болх Iалашбарга, нах чубаха цIенош хьалдарга, социальни Iалашон проблемаш кхоачашъярга дIайохийтаре, Ольстере тешшаме сатем оттаргбар.

Консерваторий правительствагара общественосто дIадех Къулбаседа Ирландера британски оккупационни эскар арадоаккхилген Ольстере Великобритане йола юрисдикци социалгеи. Оппозиционни лейбористски парте вовзаш волча деятела Беджвуд Бенн йоах: «Къулбаседа Ирландера дIадаха деза, кхыча тайпара дIадаргдац деш дола Iазап».

ТАСС фотохроника.